

12. 10. 2016

ID: 103430

Pojištění a zánik závazku

Je-li právní předpis vykládán podle jeho účelu, jímž je ochrana spotřebitele, je třeba tento účel nazírat v obecné rovině, z pohledu zájmů charakteristických pro spotřebitele jako skupinu (množinu lidí) vymezenou určitými typickými vlastnostmi, s nimiž se pojí určité zvláštní postavení v právních vztazích. Speciální (zvýšenou) ochranu, kterou si tato skupina z pohledu veřejného zájmu zasluhuje, pak zákonodárce poskytuje jednotlivcům náležejícím k této skupině se zřetelem na její typický, společný zájem. Na případy, kdy je zájem určitého jednotlivce vzhledem ke zvláštním okolnostem konkrétního případu odlišný od zájmu pro množinu spotřebitelů typického, dost dobře pamatovat nemůže. Právní předpis obsahuje obecně závazné pravidlo chování a nelze jej tudíž vykládat jednou tak, jindy právě opačně, podle toho, co je právě pro ten který subjekt v postavení spotřebitele příznivější vzhledem ke specifickým okolnostem toho kterého případu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 1983/2014, ze dne 12.5.2016)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně Česká podnikatelská pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group, se sídlem v P., zastoupené JUDr. M.M., advokátem, se sídlem v O., proti žalované A. T., zastoupené Mgr. J.K., advokátkou, se sídlem v O., o zaplacení částky 18 050 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 24 C 101/2013, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 17. 12. 2013, č. j. 69 Co 526/2013-104, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

V souzené věci se žalobkyně po žalované domáhala zaplacení částky 18 050 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 2. 5. 2012 do 2. 4. 2013, a to na základě smlouvy o univerzálním investičním životním pojištění, jako osmnácti dlužných měsíčních plateb pojistného po 1 000 Kč za období od 1. 11. 2010 do 1. 5. 2012 a poplatku za zrušení pojištění ve výši 50 Kč.

Žalovaná v rámci své procesní obrany namítala, že podle pojistných podmínek mělo pojištění zaniknout již dne 19. 12. 2010, a že jednání žalobkyně je v rozporu s dobrými mravy, jednak proto, že nedoplatek na pojistném zavinila společnost INDEPENDENCE Capital a. s., která je propojena se žalobkyní, dále proto, že žalobkyně ji chybně informovala, že dluh na pojistném nemá, a konečně proto, že žalobkyně úmyslně nepostupovala tak, aby pojištění pro nezaplacení pojistného zaniklo co nejdříve.

Okresní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 17. 7. 2013, č. j. 24 C 101/2013-72, uložil žalované zaplatit žalobkyni částku 1 760 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,5 % p. a. od 2. 5. 2012 do 2. 4. 2013 (výrok pod bodem I), co do částky 16 290 Kč s úrokem z prodlení žalobu zamítl (výrok pod bodem II) a rozhodl o nákladech řízení (výrok pod bodem III).

Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci v záhlaví označeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku pod bodem II tak, že uložil žalované zaplatit žalobkyni částku 16 290 Kč a úrok z prodlení ve výši 1 163,91 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, podle nichž účastníci uzavřeli dne

30. 8. 2010 pojistnou smlouvu o univerzálním investičním životním pojištění Evropská jistota (dále jen „pojistná smlouva“) o pojištění žalované pro případ smrti a dožití s účinností od 1. 9. 2010 do 1. 9. 2034, v níž se žalovaná zavázala platit měsíční pojistné ve výši 1 000 Kč formou trvalého příkazu z účtu. Účastníci se v článku 5 Všeobecných pojistných podmínek pro pojištění osob PO0608 (dále též jen „VPP“) mimo jiné dohodli, že pojištění zaniká i z důvodu nezaplacení pojistného uplynutím 31 dnů od doručení upomínky k zaplacení pojistného nebo jeho části pojistníkovi, nebylo-li v této lhůtě pojistné zaplacen. Jako zprostředkovatel při uzavření této smlouvy vystupovala společnost INDEPENDENCE Capital a. s. (dále jen „zprostředkovatel“), která s žalovanou současně uzavřela jednak smlouvu o obchodním zastoupení, na jejímž základě měla žalovaná vykonávat činnost v rámci marketingového a kompenzačního plánu za zprostředkovatele a za tuto činnost jí měl vznikat nárok na provizi, jednak dohodu o provedení srážek z provizního účtu, jejímž obsahem bylo provádění úhrady částky 1 000 Kč měsíčně z provizního účtu žalované ve prospěch pojistné smlouvy a žalovaná se zavázala uhradit případný rozdíl při nedostatku prostředků na provizním účtu. Žalovaná byla obeslána žádostmi žalobkyně o prokázání úhrady pojistného z 18. 11. 2010 a z 31. 1. 2012, jimiž byla uvědoměna o evidovaném nedoplatku pojistného ve výši 2 000 Kč (v prvním případě) a ve výši 15 000 Kč (ve druhém případě) a pro případ opomenutí platby upozorněna na bankovní spojení pro účely poukázání dlužného pojistného; zároveň byla přiložena poštovní poukázka pro případnou hotovostní platbu. V žádném z obou případů ani následně nebyla žalované zaslána kvalifikovaná výzva podle § 20 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „ZPS“), kterou žalobkyně běžně využívala ve vztahu k dlužícím klientům. Žalovaná smluvní vztah vypověděla výpovědí z 23. 2. 2012, žalobkyně jí v souvislosti s tímto úkonem vyúčtovala poplatek podle VPP ve výši 50 Kč a sdělením ze dne 11. 5. 2012 jí oznámila ukončení pojištění ke dni 1. 5. 2012 a vyzvala ji k úhradě nedoplatku ve výši 18 050 Kč.

Odvolací soud se neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že pojištění zaniklo již ke dni 22. 12. 2010, neboť usoudil, že žádost žalobkyně o prokázání úhrady pojistného ze dne 18. 11. 2010 nelze považovat za upomínku, na jejímž základě mohl pojistný vztah zaniknout. Dovodil, že § 20 ZPS, pokud upravuje náležitosti upomínky, je ustanovením kogentním, neboť to vyplývá z jeho povahy ve smyslu § 2 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušeného k 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“). Stanoví-li proto, že upomínka musí obsahovat upozornění na zánik soukromého pojištění, pak ujednání o zániku pojištění na základě upomínky, která takovéto upozornění neobsahuje, je neplatné pro rozpor se zákonem dle § 39 obč. zák. Přípis označený jako žádost o prokázání úhrady pojistného pak podle názoru odvolacího soudu nelze považovat za upomínku podle § 20 ZPS, neboť není takto označen a ani z jeho obsahu se nepodává, že by se mělo jednat o upomínku, která vede k zániku závazkového vztahu, zejména absentuje upozornění na zánik pojištění pro případ nezaplacení pojistného. V rámci vypořádání s dalšími odvolacími námitkami odvolací soud dodal, že pojistitel není povinen smluvní vztah ukončit, proto je zcela na něm, zda zašle upomínku ve smyslu § 20 ZPS či nikoliv. Není tedy v rozporu se zákonem, jestliže žalobkyně žalovanou toliko upozornila na dluh, aniž by směřovala k zániku pojištění. Postup žalobkyně odvolací soud neshledal ani v rozporu s dobrými mravy.

Rozsudek odvolacího soudu, podle obsahu dovolací argumentace toliko ve výroku o věci samé, napadla žalovaná dovoláním.

Splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.) dovolatelka spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešených, a to zda

1) „je možné smluvním ujednáním stran obsaženým ve všeobecných pojistných podmínkách sjednat způsob zániku pojistné smlouvy odchylně od zákona o pojistné smlouvě a na co se má potom klient jako spotřebitel v takovém případě spoléhat, když tyto smluvní podmínky tvoří pojišťovna a

spotřebitel nemá šanci jejich znění ovlivnit“,

2) „je výkladem příznivějším pro spotřebitele myšlen výklad výhodný pro všechny spotřebitele jako terminus technicus či výklad výhodný pro jednoho konkrétního spotřebitele v konkrétním případě, byť v jiné situaci by pro jiného spotřebitele tento výklad výhodný nebyl“,

3) „bylo jednání pojišťovny, jako již ze své podstaty silnějšího smluvního partnera, který tvoří smluvní podmínky a předkládá je spotřebitelům, v tomto případě v rozporu s dobrými mravy, a to zejména s ohledem na skutečnost, že pojišťovna sdělila žalované a jejímu manželovi, že na pojistné smlouvě nemají žádný dluh, přestože následně bylo zjištěno, že dluh na pojistném u nich byl“ a

4) zda „je pro splnění náležitostí právního úkonu způsobujícího zánik pojištění rozhodné jeho označení či jeho obsah, tj. zda listina zaslaná žalobcem žalované dne 18. 11. 2010 označená jako Žádost o prokázání úhrady pojistného je upomínkou, a to buď dle zákona o pojistné smlouvě či dle VPP žalobce“.

Dovolatelka především namítá, že odvolací soud nesprávně posoudil charakter dopisu z 18. 11. 2010 i způsob zániku pojistné smlouvy. Zdůrazňuje, že ačkoliv podle jejího tvrzení pojistná smlouva zanikla nikoliv způsobem upraveným v § 20 ZPS, nýbrž dalším způsobem sjednaným ve VPP, odvolací soud úkony stran vztahoval pouze k § 20 ZPS. Prosazuje názor, že článek 5 VPP je speciálním ujednáním, v němž strany v souladu s § 4 odst. 5 a § 25 ZPS sjednaly jiný (další) způsob zániku pojištění a jiný typ upomínky, než stanoví zákon, a že dopis žalobkyně je svým obsahem upomínkou dle článku 5 VPP, v důsledku níž k zániku pojištění došlo již ke dni 22. 12. 2010 a nikoliv až její výpovědí k 1. 5. 2012. Argumentuje, že kogentnost § 20 ZPS byla dovozována z jeho účelu, jímž je ochrana spotřebitele, neboť má zamezit zániku pojištění bez toho, aby spotřebitel byl o těchto následcích řádně poučen a byla mu dána přiměřená lhůta k zamezení těmto následkům, v daném případě však tento výklad směřuje proti zájmům a ochraně spotřebitele. Prosazuje názor, že toto ustanovení je třeba vykládat ve prospěch konkrétního spotřebitele v konkrétním případě, aby byla potlačena libovůle pojišťoven, které budou zasílat různé upomínky podle toho, jestli je pro ně zrovna výhodnější pojištění ukončit nebo je dále prodlužovat a zvyšovat dluh pojištěného. Odkazuje na závěry přijaté v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008, jež lze podle jejího mínění použít i na daný případ.

Proti právnímu posouzení odvolacího soudu stran namítaného rozporu s dobrými mravy dovolatelka brojí prostřednictvím námítky, že není legitimní ponechat na libovůli pojišťovny okamžik zániku pojištění, navíc v posuzovaném případě, kdy pouze žalobkyně měla přehled o narůstání dluhu. Argumentuje též, že žalobkyně zcela jistě musela vědět, na co zprostředkovatel láká její klienty, a tak se nepřímou podílela na jeho nekalých praktikách.

Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve svém vyjádření k dovolání argumentuje ve prospěch právních závěrů odvolacího soudu a navrhuje, aby dovolání bylo zamítnuto.

Se zřetelem k době, kdy bylo řízení zahájeno, se pro ně uplatní - v souladu s bodem 2 článku II, části první, přechodných ustanovení zákona č. [293/2013](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony - občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (dále též jen „o. s. ř.“).

Po zjištění, že dovolání bylo podáno ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnou osobou při splnění podmínky povinného zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se dovolací soud nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Podle § 237 o. s. ř. je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem posouzena jinak.

Podle § 241a o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci [odstavec 1]. V dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh) [odstavec 2]. Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení [odstavec 3].

Řešení otázky, jež je uvedena shora jako v pořadí druhá, přípustnost dovolání nezakládá, neboť na něm napadené rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. 29 NSČR 53/2013, a usnesení ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 32 Cdo 3570/2015, ústavní stížnost proti němu podanou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 3540/2015); odvolací soud takovou otázku neřešil a řešit neměl důvod. Z formulace samotné otázky není zřejmé, zda se vztahuje k výkladu právního předpisu či k výkladu právního úkonu, z obsahového vymezení dovolacího důvodu je však zřejmé, že dovolatelka otevírá otázku, zda posuzovat příznivost z pohledu spotřebitelů jako skupiny či z pohledu konkrétního spotřebitele v konkrétní situaci při výkladu právního předpisu (v souzené věci § 20 ZPS), respektive při posouzení, zda jde o právní předpis kogentní či dispozitivní. Pomíjí přitom, že (níže citovaný) § 55 odst. 3 obč. zák. preferující výklad pro spotřebitele příznivější stanoví pravidlo pro případ pochybností o významu spotřebitelských smluv, tedy pro výklad právních úkonů. K výkladu pojistné smlouvy jako smlouvy spotřebitelské, respektive k výkladu pojistných podmínek jako součásti takové smlouvy, nikoliv k výkladu právních předpisů, se vztahují též závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008 (jenž je, stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná, dostupný na <http://www.nsoud.cz>), na které se dovolatelka v rámci argumentace vztážené k § 20 ZPS odvolává.

V pořadí třetí z otázek nesplňuje kriteria otázky v rozhodování Nejvyššího soudu dosud nevyřešené ve smyslu § 237 o. s. ř., kterou by Nejvyšší soud v rámci svého poslání zajišťovat jednotu a zákonost rozhodování (srov. § 14 odst. 1 zákona č. [6/2002](#) Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů) mohl a měl vyřešit v souzené věci. Dovolatelka takto položenou otázkou nečiní nic jiného, než že se domáhá přezkumu právního posouzení věci odvolacím soudem, které pokládá za nesprávné. Tím ovšem vymezuje nikoliv předpoklad přípustnosti dovolání, nýbrž dovolací důvod. Kritiku příslušných právních závěrů odvolacího soudu ostatně zakládá na své vlastní verzi skutkového stavu věci, odlišné od skutkových zjištění a závěrů, na nichž je pro ni nepříznivé právní posouzení vybudováno. Ve skutečnosti tak nezpochybňuje správnost právního posouzení, nýbrž správnost zjištěného skutkového stavu věci (který v dovolacím řízení probíhajícím v procesním režimu účinném od 1. 1. 2013 v žádném ohledu zpochybnit nelze, srov. k tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2125/2014, a ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 4097/2014), a přisuzuje odvolacímu soudu právní závěry, které neučinil a na nichž tudíž jeho rozhodnutí nezávisí.

Napadené rozhodnutí nezávisí ani na řešení otázky, zda je pro splnění náležitostí právního úkonu způsobujícího zánik pojištění rozhodné jeho označení či jeho obsah. Tato otázka v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vyřešena byla - srov. např. rozsudek ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1285/2013, podle něhož z pouhého označení právního úkonu nelze bez dalšího usuzovat na jeho

obsah - a odvolací soud se od jeho judikatorních závěrů neodchýlil, neboť dopisy žalobkyně neposuzoval toliko podle jejich označení, nýbrž zejména podle jejich obsahu. Odchytku nelze spatřovat ani v úvaze, že též absence označení přípisu jako upomínky má význam při posouzení jeho povahy, tj. zda obsahuje projev vůle směřující k zániku těch práv a povinností, které právní předpis s takovým projevem spojuje (srov. § 34 obč. zák.); jestliže se žalobkyně vyhnula zákonnému pojmu, s nímž jak ZPS, tak VPP spojují právní důsledky, pak se nepochybně jedná o jednu z okolností významných pro úvahu, zda chtěla těmito dopisy takové důsledky přivodit či zda je naopak přivodit nechtěla. Nakonec sama dovolatelka v řízení před soudy nižších stupňů úmysl vyhnout se takovým důsledkům žalobkyni připisovala, přičemž volbu označení dopisu označila za účelový postup, v důsledku něhož zaviněním žalobkyně nedošlo k zániku smlouvy (srov. podání ze dne 22. 5. 2013 na č. l. 24 a násl. spisu)

Klade-li pak v té souvislosti dovolatelka otázku, zda dopis ze dne 18. 11. 2010 je upomínkou, a to buď dle zákona o pojistné smlouvě či dle VPP, pak ani v tomto případě nejde o otázku hmotného práva v rozhodování dovolacího soudu dosud nevyřešenou ve smyslu § 237 o. s. ř. Jde tu o posouzení, zda určitý text je vzhledem k individuálním okolnostem konkrétního případu právním úkonem, a pokud ano, o jaký právní úkon jde a zda a jaké vyvolal právní účinky. I v tomto ohledu tedy dovolatelka nevymezuje jí zvolený předpoklad přípustnosti dovolání, nýbrž dovolací důvod, neboť se (podle obsahu, srov. § 41 odst. 2 o. s. ř.) omezuje na požadavek přezkumu správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem.

Na řešení tak široce založené otázky, jak je uvedena shora pod bodem 1, tj. zda je možné v pojistných podmínkách sjednat způsob zániku pojistné smlouvy odchylně od ZPS, napadené rozhodnutí nezávisí. Odvolací soud nepřistoupil na argumentaci dovolatelky, že v článku 5 VPP byl sjednán další důvod zániku pojistného vztahu, stojící vedle důvodů stanovených zákonem, a správnost tohoto závěru dovolatelka dovolacímu přezkumu neotevřela, neboť ve vztahu k němu nevymezila předpoklad přípustnosti dovolání. Otázka, na jejímž řešení napadené rozhodnutí spočívá, se tak zužuje na řešení, zda a v jakém směru se mohou pojistné podmínky odchýlit od ustanovení § 20 ZPS. Jde o otázku, kterou Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi dosud neřešil.

V tomto ohledu (a toliko v něm) tedy Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným a v tomto rozsahu podrobil rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé dovolacímu přezkumu.

Podle § 1 ZPS tento zákon upravuje vztahy účastníků pojištění vzniklého na základě pojistné smlouvy (dále jen "soukromé pojištění"), pokud zvláštní právní předpis tyto vztahy neupravuje jinak (odstavec 1). Nejsou-li některá práva a povinnosti účastníků soukromého pojištění upravena tímto zákonem nebo zvláštním právním předpisem, řídí se občanským zákoníkem (odstavec 2).

Podle § 2 ZPS pojistná smlouva je smlouvou o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.

Podle § 4 ZPS součástí pojistné smlouvy jsou pojistné podmínky vydané pojistitelem, nejsou-li uvedeny přímo v pojistné smlouvě. Pojistník s nimi musí být před uzavřením pojistné smlouvy prokazatelně seznámen, s výjimkou § 23 odst. 4, a bez jeho souhlasu nelze tyto pojistné podmínky měnit (odstavec 4). Pojistné podmínky obsahují (mimo jiné) vymezení podmínek vzniku, trvání a zániku pojištění (odstavec 5).

Podle § 20 ZPS nestanoví-li tento zákon jinak, zaniká soukromé pojištění dnem následujícím po marném uplynutí lhůty stanovené pojistitelem v upomínce k zaplacení pojistného nebo jeho části, doručené pojistníkovi; tato lhůta nesmí být kratší než 1 měsíc. Upomínka pojistitele musí obsahovat

upozornění na zánik soukromého pojištění v případě nezaplacení dlužného pojistného. Lhůtu podle věty první lze před jejím uplynutím dohodou prodloužit.

Podle § 2 odst. 3 obč. zák. účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.

Podle § 39 obč. zák. neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Podle § 55 obč. zák. smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení (odstavec 1). V pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější (odstavec 3).

Podle § 801 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2004, pojištění zanikne rovněž tím, že pojistné za první pojistné období nebo jednorázové pojistné nebylo zaplaceno do tří měsíců anebo pojistné za další pojistné období nebylo zaplaceno do šesti měsíců od jeho splatnosti; tyto lhůty lze dohodou prodloužit. Pojištění zanikne uplynutím příslušné lhůty. Totéž platí, byla-li zaplacena jen část pojistného.

Posuzovaná právní úprava zániku pojištění nezaplacením pojistného v § 20 ZPS nahradila s účinností od 1. 1. 2005 úpravu obsaženou v § 801 obč. zák., podle níž v případě nezaplacení pojistného zanikalo pojištění bez dalšího marným uplynutím tam stanovené, popřípadě dohodou prodloužené lhůty. Podle obecné části důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o pojistné smlouvě byla – v obecné rovině – účelem přijetí nové právní úpravy pojištění potřeba podrobné úpravy pojistné smlouvy nezbytné zejména z důvodu ochrany spotřebitele. K § 20 ZPS důvodová zpráva ve své zvláštní části uvádí, že stávající právní úprava v § 801 obč. zák. umožňuje spekulace pojistníků a vystavuje pojistitele dlouhodobě povinnosti plnit, aniž by bylo zaplaceno pojistné. Navržená úprava podmiňuje zánik pojištění pro neplacení pojistného upozorněním pojistitele na nezaplacení nebo jen částečné zaplacení pojistného a důsledky s tím spojené. S účinností od 1. 1. 2014 je zánik pojištění v důsledku neplacení pojistného upraven obdobně (podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu nového kodexu soukromého práva „přejímá věcný obsah § 19 – 25 platného zákona“) v § 2804 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, přičemž podstatou této úpravy je zvýšená ochrana pojistníka, zabezpečení jeho povědomí o hrozícím zániku pojištění a zajištění možnosti odvrátit negativní důsledky prodlení s placením pojistného (srov. Jandová, L., Šlauf, P., Svejkovský, J. Pojištění v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 161).

Otázku, jaké povahy byla právní úprava zániku pojištění nezaplacením pojistného obsažená v § 801 obč. zák., řešil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 32 Odo 180/2002, uveřejněném pod číslem 36/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 36/2004“). Dovodil zde, že pokud toto ustanovení umožňuje *expressis verbis* prodloužení lhůt pro zaplacení pojistného dohodou účastníků a na druhé straně výslovně nezakazuje zkrácení těchto lhůt dohodou, neznamená to, že i ve směru zkrácení lhůt jde o ustanovení dispozitivní; z gramatického, logického i systematického výkladu § 801 obč. zák. plyne, že dohodou účastníků lze lhůty v něm upravené pouze prodloužit, neboť je třeba přihlížet nejen k jeho dikci, ale i k jeho systémovému zařazení a smyslu a účelu, jímž je zejména ochrana pojištěného, přičemž na tom nic nemění okolnost, že v tomto konkrétním případě je zájem pojištěného individuálně opačný.

ZPS neobsahuje výčet kogentních, případně dispozitivních ustanovení, ale ani interpretační a aplikační vodítka, jak kogentnost toho kterého ustanovení zjistit (srov. shodně Bohman, L., Dryjová,

L. a Vawerková, M. Zákon o pojistné smlouvě. Komentář. Praha : Linde Praha a. s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2004, s. 20).
Vzhledem k § 1 odst. 2 ZPS se proto, jak správně dovodil odvolací soud, uplatní § 2 odst. 3 obč. zák., podle něhož účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit; tím jsou vytýčeny meze autonomie vůle smluvních stran, opodstatněné veřejným zájmem.

Výslovný zákaz smluvní úpravy odchylné od zákona, opodstatněný zájmem na ochraně spotřebitele jako typově slabší smluvní strany (na kompenzaci faktické nerovnosti mezi ním a podnikatelem), byl v rozhodné době zakotven v § 55 odst. 1 větě první obč. zák., podle něhož smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele; spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení.

Stanoví-li ZPS v § 20, že upomínka pojistitele k zaplacení pojistného nebo jeho části adresovaná pojistníku, s níž se pojí zánik soukromého pojištění, musí (sic!) obsahovat upozornění na zánik pojištění v případě nezaplacení dlužného pojistného, pak tím nade vší pochybnost (z logiky věci) sleduje ochranu spotřebitele; zcela zjevně je jeho účelem zajistit, aby se spotřebiteli dostalo jak informace, že je v prodlení s placením pojistného, tak poučení o následcích, které nastanou, jestliže dlužné pojistné ve lhůtě stanovené pojistitelem v upomínce nezaplatí. Pro správnost tohoto závěru svědčí též jak shora citované názory komentářové literatury, tak závěry R 36/2004. Od požadavku na obsahové náležitosti upomínky způsobilé přivodit zánik pojistného vztahu pro neplacení pojistného stanoveného v § 20 ZPS se tudíž pojistná smlouva, včetně pojistných podmínek vydaných pojistitelem, nemůže odchýlit pod sankcí neplatnosti podle § 55 odst. 1 a § 39 obč. zák.

K posouzení, zda účelem právní normy je ochrana spotřebitele a odchylné ujednání je tudíž zakázanou odchylkou v neprospěch spotřebitele ve smyslu § 55 odst. 1 obč. zák., nelze přistupovat ad hoc, individuálně v každém jednotlivém případě, podle důsledků takového ujednání na právní postavení konkrétního spotřebitele v konkrétní situaci (z hlediska zájmů určitého spotřebitele vyplývajících ze specifických okolností konkrétního případu), tak jak se snaží dovodit dovolatelka. Též v tomto ohledu lze navázat na závěry R 36/2004. V něm Nejvyšší soud řešil obdobnou situaci, ujednání v pojistné smlouvě odchylné od § 801 obč. zák., a závěr o tom, že lhůty v něm stanovené nelze zkrátit pod sankcí neplatnosti takového ujednání podle § 39 obč. zák., založil nejen na dikci § 801 obč. zák., nýbrž především na jeho účelu, jímž je zejména ochrana pojištěného. Též v tam souzené věci se pojistitel domáhal zaplacení dlužného pojistného a pojistník se bránil argumentem, že pojistný vztah zanikl uplynutím lhůty sjednané v pojistné smlouvě odchylně od § 801 obč. zák., a Nejvyšší soud zaujal názor, podle něhož na skutečnosti, že účelem zákona je ochrana pojištěného, nic nemění okolnost, že v tomto konkrétním případě je zájem pojištěného individuálně opačný. Tento závěr se (mutatis mutandis) nutně uplatní i v režimu soukromoprávní ochrany spotřebitele, zakotvené v našem právním řádu s účinností od 1. 1. 2001 zákonem č. [367/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, konkrétně v režimu úpravy obsažené v § 55 odst. 1 obč. zák.

Je-li právní předpis vykládán podle jeho účelu, jímž je ochrana spotřebitele, je třeba tento účel nazírat v obecné rovině, z pohledu zájmů charakteristických pro spotřebitele jako skupinu (množinu lidí) vymezenou určitými typickými vlastnostmi, s nimiž se pojí určité zvláštní postavení v právních vztazích. Speciální (zvýšenou) ochranu, kterou si tato skupina z pohledu veřejného zájmu zasluhuje, pak zákonodárce poskytuje jednotlivcům náležejícím k této skupině se zřetelem na její typický, společný zájem. Na případy, kdy je zájem určitého jednotlivce vzhledem ke zvláštním okolnostem konkrétního případu odlišný od zájmu pro množinu spotřebitelů typického, dost dobře pamatovat nemůže. Právní předpis obsahuje obecně závazné pravidlo chování a nelze jej tudíž vykládat

promiskue jednou tak, jindy právě opačně, podle toho, co je právě pro ten který subjekt v postavení spotřebitele příznivější vzhledem ke specifickým okolnostem toho kterého případu. Stejně tak nemůže být táž norma jednou kogentní, popřípadě jednostranně kogentní, a jindy dispozitivní. Opačné pojetí by bylo v rozporu s obecnými právními principy (s požadavkem právní jistoty) i s funkcí práva jako nástroje regulace vztahů mezi lidmi.

Ustanovení § 20 ZPS chrání pojistníka jako spotřebitele též v tom smyslu, že pojistný vztah, který založil smlouvou proto, že měl na jeho existenci zájem, trvá nadále, přes porušení jeho smluvní povinnosti platit pojistné, ledaže dojde k ukončení tohoto závazkového vztahu některým ze zákonem stanovených způsobů, včetně toho, který má pojistitel k dispozici na základě § 20 ZPS. Tato konstrukce vychází z předpokladu, že pojistník má zájem na trvání sjednaného pojištění, a tento jeho zájem je zákonem chráněn; po dobu trvání pojistného vztahu trvá přeci nejen povinnost pojistníka platit sjednané pojistné, nýbrž také, což dovolatelka ve své argumentaci ze zpětného pohledu účelově opomíjí, povinnost pojistitele poskytnout v případě vzniku pojistné události pojistné plnění (§ 2 ZPS).

Nad rámec uvedeného lze ještě dodat, že v právu účastníka soukromoprávního vztahu rozhodnout se, zda tento vztah ukončí způsobem stanoveným zákonem či sjednaným ve smlouvě pro případ porušení povinnosti druhé smluvní strany či zda tak neučiní a bude dlužné plnění vymáhat, se prosazují princip autonomie vůle a zásada „pacta sunt servanda“, patřící mezi základní zásady ovládající soukromé právo, a nejde-li o případ zneužití práva či o jiný případ rozporu výkonu práva s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.), je volba některé z možných variant právního postupu plně legitimní a za libovůli ji považovat nelze. V řešení otázky souladu postupu, který zvolila žalobkyně (upozornila na dluh způsobem, s nímž zákon nepojí zánik pojistného vztahu), s dobrými mravy, není správnost právního posouzení odvolacího soudu otevřena dovolacímu přezkumu.

K související otázce, na co se má v případě nepřípustné odchylky pojistných podmínek od zákona pojistitel jako spotřebitel spoléhat, je třeba připomenout, že skutkový stav zjištěný v řízení před soudy nižších stupňů neobsahuje skutkový závěr, že dovolatelka ve svém jednání spoléhala na to, že pojistný vztah v důsledku neplacení pojistného a upomínky žalobkyně zanikl. Ona sama pak v řízení před soudy nižších stupňů argumentovala naopak právě tím, že spoléhala na to, že pojistné nedluží, neboť je měl žalobkyni z jejího provizního účtu platit zprostředkovatel, a ještě i v dovolání přičítá tuto skutečnost na vrub žalobkyni, v rámci argumentace mimořádnými okolnostmi případu.

Výtka procesní vady, již se měly soudy nižších stupňů dopustit neprovedením důkazů navržených k prokázání nemravného jednání žalobkyně, se týká otázky, kterou se dovolatelce nezdařilo otevřít dovolacímu přezkumu. Vady řízení nejsou způsobilým dovolacím důvodem (jím je jen nesprávné právní posouzení věci, srov. § 241a odst. 1 o. s. ř.) a dovolací soud k nim přihlíží pouze v případě přípustnosti dovolání (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

Protože v mezích, v nichž bylo dovolání shledáno přípustným, je rozsudek odvolacího soudu z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný a dovoláním neuplatněné vady řízení, k nimž u přípustného dovolání dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti (srov. § 242 odst. 3 větu druhou o. s. ř.), se ve vztahu k závěrům odvolacího soudu otevřeným dovolacímu přezkumu ze spisu nepodávají, Nejvyšší soud dovolání proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu o věci samé podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)